

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Anna-Kaisa Leinonen

KANSAINVÄLISTEN SIVILIASIOIDEN TIEDOKSIANTO POHJOIS-
KARJALAN KÄRÄJÄOIKEUDESSA

Opinnäytetyö
Joulukuu 2016

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2016
Liiketalouden koulutusohjelma

Karjalankatu 3
80200 JOENSUU
p. (013) 260 6800

Tekijä
Anna-Kaisa Leinonen

Nimeke
Kansainvälisten siviiliasioiden tiedoksianto Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa

Toimeksiantaja
Pohjois-Karjalan käräjäoikeus

Tiivistelmä

Tiedoksiantoja tapahtuu Suomen ja muiden valtioiden välillä paljon. Tiedoksiantoa säätelevät erilaiset lait, säännökset sekä sopimukset eri maiden väleillä. Sopimuksia on useita ja ne ovat osittain sekavia ja päällekkäisiä. Kyseisiä sopimuksia ovat muun muassa Pohjoismaiden välinen sopimus, Haagin sopimus sekä EU-jäsenvaltioiden väliset sopimukset. Niihin maihin, jotka eivät ole tehneet Suomen kanssa minkäänlaista sopimusta, käytetään tiedoksiantoihin diplomaatti- tai konsulitietä. Suomessa tiedoksiannon keskusviranomaisena toimii oikeusministeriön oma kansainvälisiin asioihin perehtynyt työryhmä.

Opinnäytetyössä tutkitaan kansainvälisten siviiliasiakirjojen tiedoksiantoon liittyviä ja tuomioistuintyössä havaittuja käytännön ongelmakohtia sekä tiedoksiantojen lukumääriä. Tutkimus on lainopillinen ja lisäksi työssä on käytetty kvalitatiivista tutkimusta. Aineisto on kerätty teemahaastatteluista, jotka on toteutettu kansainvälisten tiedoksiantojen parissa työskenteleville käräjäsihteereille.

Tutkimustulokset osoittivat, että kansainväliset tiedoksiannot ovat lisääntyneet myös Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa. Kansainvälisten tiedoksiantojen eri työvaiheista tulisi olla enemmän tietoa ja neuvoja myös tuomioistuimen työntekijöille. Kansainvälisten asioiden eri työvaiheiden oppaan tai ohjauskansion laatiminen käräjäsihteerin työn tukemiseksi olisi tarpeen.

Kieli
suomi

Sivuja 39

Asiasanat
asiakirjat, tiedoksianto, kansainvälinen oikeudenkäyttö

THESIS
December 2016
Degree Programme in Business
Economics

Karjalankatu 3
FI 80200 JOENSUU
FINLAND
Tel. 358-13-260 6800

Author
Anna-Kaisa Leinonen

Title
Service of Notice in International Civilian Legal Documents in District Court of North Karelia

Commissioned by
District Court of North Karelia

Abstract

This study was conducted in the District court of North Karelia. There are many laws, regulations and treaties that steer the process in service of notice in different countries. As examples, there are the Nordic convention, The Hague convention and the EU convention. If a nation does not have any convention with Finland, a diplomatic or consular treaty is used in service of notice. In Finland, the central agency for service of notice is a working group in the Ministry of Justice.

The purpose of this thesis was to study possible problems and amounts of service of notice in international civilian legal documents in the district court. The major objective of this research was to bring out the existing laws and provisions. The research was both juridical and qualitative. The information was collected in semi-structured interviews to which three secretaries from the District Court of North Karelia answered.

This research results indicate that the number of international service of notices has increased also in the District Court of North Karelia. In the future it would be beneficial to investigate the topic in more detail and focus on describing the practical duties. For example, a guide for secretaries is recommended to be compiled to support their work.

Language
Finnish

Pages 39

Keywords
documents, serving a notice, international administration of justice

Sisältö

1	Johdanto	5
1.1	Tausta	5
1.2	Työn rakenne ja menetelmät	6
2	Siviilioikeudelliset asiakirjat	8
3	Tiedoksianto Suomessa	10
3.1	Tiedoksiantomenettelyt Suomessa	10
3.2	Tiedoksianto postitse tai puhelimitse	11
3.3	Haastemiestiedoksianto ja kuulutus	12
4	Tiedoksianto ulkomaille	15
4.1	Tiedoksiantomenettelyt ulkomaille	15
4.2	Pohjoismaat	16
4.3	EU:n jäsenvaltiot	17
4.4	Haag-valtiot	21
4.5	Konsulitie ja diplomaattitie	23
5	Kansainvälisten tiedoksiantojen määrät, tulkkaus ja maksut	26
6	Tutkimuksen tulokset	30
6.1	Taustaa	30
6.2	Tiedoksiantoon liittyviä ongelmakohtia	31
7	Pohdinta	34
	Lähteet	38

1 Johdanto

1.1 Tausta

Suomessa kansainvälisissä asioissa keskusviranomaisena toimii oikeusministeriön oma kansainvälisiin asioihin perustettu työryhmä. Tämän ryhmän tärkein tehtävä on hoitaa kansainväliseen oikeusapuun liittyviä asioita, joihin kuuluvat siviili- ja rikosasioihin liittyvät asiakirjojen tiedoksiannot ja todistelun vastaanottaminen. (Oikeusministeriö 2016a.) Valtioiden viranomaisten välistä yhteistyötä tehdään silloin, kun esimerkiksi oikeudenkäyntiin liittyviä asiakirjoja, todisteiden vastaanottamista tai haasteita pitää antaa tiedoksi muussa kuin siinä oikeudenkäynnin alkuperämaassa. Yhteistyö on välttämätöntä, sillä valtion tuomioistuin voi suorittaa vain niitä prosessitoimia, jotka kuuluvat sen sijaintiin ja toimivaltaan. Sillä tavoin tuomioistuin ei voi hoitaa sellaisia asioita, jotka kuuluvat toiselle valtiolle, ilman toisen valtion suostumusta. (HE 216/2014 vp, 4.)

Kansainvälinen oikeusapu perustuu valtioiden välisiin yleissopimuksiin, joita on useita (oikeusministeriö 2016a). Apua tarvitaan sellaisissa tilanteissa, joissa toisen valtion oikeusviranomaisen kääntyy Suomen puoleen, tai jos Suomen tuomioistuin tarvitsee virka-apua toiselta valtiolta. Säännöksiä ja määräyksiä kansainväliseen tiedoksiantoon on kansainvälisissä yleissopimuksissa, EU:n lainsäädännössä sekä valtioiden välisissä sopimuksissa. (HE 216/2014 vp, 4.) Kansainvälisyys on ollut pinnalla jo vuosia, sillä ihmiset matkustelevat ja muuttavat ulkomaille yhä enemmän, mikä lisää osaltaan asiakirjojen kansainvälistä tiedoksiannon tarvetta.

Suoritettuani oikeustradenomiharjoitteluni Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa esiin tuli keskustelun lomassa kansainvälinen tiedoksianto ja siihen liittyvät ongelmat. Kiinnostuin kyseisestä aiheesta ja keskusteltuani kansainvälisiä tiedoksiantoja hoitavan ”kv-sihteerin” kanssa, tuli esiin, että aiheesta olisi hyvä kirjoittaa opinnäytetyö. Keskeisillä tutkimuskysymyksillä haettiin vastauksia kysymyksiin, miten kansainvälisten siviiliasioden tiedoksianto toteutetaan eri maihin, kuinka paljon sitä tapahtuu, sekä mitä lainsäädäntöä tiedoksiantoon kuuluu. Lisäksi pyrin

selvittämään ja kokoamaan erilaisia käytännön ongelmia siviilioikeudellisten asiakirjojen kansainvälisessä tiedoksiannossa. Aiheesta ei ole aikaisemmin kirjoitettu opinnäytetyötä mahdollisista aiheeseen liittyvistä käytännön ongelmista. Tiedoksiantoon liittyy monia eri vaiheita, joihin voi liittyä erilaisia ongelmia. Tässä vaiheessa oli hyvä koota mahdolliset ongelmat siviiliasioiden tiedoksiannossa, jotta tulevaisuudessa niitä osattaisiin välttää tai jopa poistaa.

1.2 Työn rakenne ja menetelmät

Tutkimus on pääosin lainopillinen tutkimus, sillä teorialähteinä ovat laki, säännökset ja asetukset. Lainoppi pyrkii selvittämään, mitä lakeja on voimassa silloin, kun oikeusongelmaa käsitellään. Lainopillinen työ pyrkiikin vastaamaan myös siihen, kuinka asiassa pitäisi toimia oikeudellisesti; se tutkii ja selvittää tutkimuskysymykseen liittyviä lakeja ja myös tulkitsee niitä. (Husa, Mutanen & Pohjolainen. 2001, 13.) Virallislähteet, eli viranomaisen tuottama lähdeaineisto on lähinnä säädöksiä, niiden tulkinta-aineistoa, selvityksiä ja tilastoja (Husa ym. 2001, 28). Sitä kuinka lainkäyttöä tulkitaan käytännössä, näkee ylimpien tuomioistuinten päätöksissä. Esimerkiksi KKO:n päätökset. (Husa ym. 2001, 40.)

Lainopillisessa työssä tulee käyttää useita lähteitä eikä keskittyä vain yhteen lähteeseen. Lähteiden määrään vaikuttaa osaltaan se, kuinka tutkittu aihe on. Sinällään mitään tiettyä määrää lähteille ei ole. Kirjallisessa työssä joka on oikeustieteellinen, keskeisin asema on säädöksillä. (Husa ym. 2001, 21, 23.) Työssäni eniten käyttämäni oikeuslähteet ovat oikeudenkäymiskaari, etenkin OK 11: 3 § ja 8 §, joissa säädetään ulkomaille menevät tiedoksiannot. EU-maiden välisessä tiedoksiannossa sovelletaan OK:n lisäksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1393/2007, sekä Pohjoismaiden välistä sopimusta. Haag 1965 -sopimusta sovelletaan siihen kuuluvien maiden kanssa ja diplomaatti- ja konsulitietä jäljelle jäävien maiden kanssa. Lisäksi jäsenvaltioiden välisissä tiedoksiannoissa sovelletaan useita muita Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksia. Muina työn päällähteinä olivat muun muassa hallituksen esitykset, oikeusministeriön ja Euroopan oikeusportaali nettisivut, Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto ja aiheeseen liittyvä kirjallisuus.

Tämän lisäksi suoritin puolistrukturoidun haastattelun, eli teemahaastattelun, jonka osalta kyseessä on laadullinen tutkimus. Laadullisella tutkimuksella pyritään tuomaan esille haastateltavien omia mielteitä ja kokemuksia asiasta. Tutkimusta suunniteltaessa tulee miettiä sen merkitykset, eli onko tutkimus kokemukseen vai käsityksiin kohdistuvaa. Laadullinen tutkimus ei pyri löytämään totuutta, vaan se pyrkii tuomaan esille sellaisia kokemuksia ja asioita, tulkintoja tutkittavasta asiasta, joita ei voisi muuten tietää. (Vilka 2015, 118,120.)

Laadullisen tutkimuksen prosessi sisältää haastattelijalle tarvittavan aikataulun ja tutkimusaineiston sisältämisen. Aikataulu vaikuttaa siihen, kuinka syventyvästi tutkija pääsee tutkimaan aihettaan. (Vilka 2015, 121.) Tutkimusaineistoa voi kerätä monella tavalla, mutta usein aineisto kerätään haastattelulla. Haastattelun voi toteuttaa joko teema-, lomake- tai avoimella haastattelulla. Usein käytetään yksilöhaastattelua, mutta tavoitteista riippuen voidaan käyttää myös ryhmähaastattelua. (Vilka 2015, 122,123.) Laadullisen tutkimuksen yksi tärkeä tehtävä on emansipatorinen, eli tutkimuksessa olleet eivät olisi vain tiedon lähteitä, vaan tutkimus antaisi tutkittaville myönteistä vaikutusta ja lisäisi ymmärrystä asiasta (Vilka 2015, 125).

Teemahaastattelulla pyritään tuomaan esille haastattelun keskeisimmät asiat ja teemat. Sen tavoite on tuoda jokaisen haastateltavan mielipiteet esille luontevassa järjestyksessä. (Vilka 2015, 124.) Tutkimusta tehdessä on otettava huomioon haastateltavien valinta, sillä heillä tulisi olla omakohtaista kokemusta asiasta (Vilka 2015, 135). Yksilöhaastattelu antaa omakohtaisen mielipiteen ja näkemyksen asiasta (Vilka 2015, 123). Haastattelun ideana oli, että jokainen haastateltava pystyi kertomaan vapaamuotoisesti mielipiteitään ja ohjasin haastattelua eri teemoihin liittyvillä apukysymyksillä. Haastattelun tarkoituksena oli saada tietoa ongelmista, joita huomaa ja voi tietää vain käytännöntyön kautta. Lisäksi pyrin keräämään tietoa siitä, onko tieto liikkunut nuoremmille kv-sihteereille.

Tutkimustulokset on kerätty haastattelemalla kansainvälisiin asioihin perehtyneitä käräjäsihteereitä Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta. Haastateltavat valikoi-

tuivat laadullisen tutkimuksen mukaisesti niistä, joilla on asiasta kokemusta. Tutkimukseen osallistui kolme sihteerä, joilla on erimittaiset kokemukset kv-asioiden parissa työskentelystä. Näin tietoa saatiin sekä kokeneemmalta sihteeriltä kuin kahdelta lyhemmän aikaa työskenteleviltä sihteereiltä. Haastattelut toteutettiin työpäivän aikana yksilöhaastatteluina. Haastatteluja ei nauhoitettu, vaan kirjoitin ne suoraan ylös koneelle.

Tutkimuksen alussa käsitellään siviiliasioiden ja tiedoksiannon teoriaa, jonka jälkeen on kansainväliset tiedoksiannot. Tutkimus tuo esille eri sopimuksien pääkohdat ja lopussa tuodaan esille tutkimustulokset sekä omaa pohdintaa niistä ja aiheesta.

2 Siviilioikeudelliset asiakirjat

Riita-asian oikeudenkäynnissä nostetaan kanne yksityisoikeudelliselle vaateelle (Linna 2012, 4). Kanteet on jaettu kolmeen ryhmään sen oikeusseuraamuksen pyrkimyksen mukaan. Sen mukaisesti kanteet voivat olla velvoittamiskanteita, muotoamiskanteita tai vahvistuskanteita. Tämän lisäksi kanteet voidaan jaotella pää- ja vastakanteisiin. (Jokela 2002, 187–188.) Siviiliprosessiin kuuluu erityisiä prosessin lajeja: hakemusasiamenettely ja turvaamistoimimenettely (Linna 2012, 4). Kuitenkin pääasiassa siviiliprosessissa käsitellään riita-asioita, eli yleensä yksityisoikeudellisiin suhteisiin liittyviä riitaisuuksia.

Käsiteltävät asiat ovat usein sellaisia, että ne voidaan selvittää ja sopia asianosaisten kesken ilman oikeudenkäyntiä. Nämä asiat ovatkin yleensä dispositiivisia riita-asioita, eli tahdonvaltaisia, jolloin asianosaiset voivat sopia ja määrätä sovinnon sisällöstä. (Frände, Havansi, Helenius, Koulu, Lappalainen, Lindfors, Niemi, Rautio & Virolainen. 2012, 61.) Kaikkia riita-asioita ei kuitenkaan voida sopia täysin vain asianosaisten kesken ja niitä asioita kutsutaan indispositiivisiksi riita-asioiksi, kuten lapsen oikeutta koskevat asiat. Niissä lapsen etu tulee ottaa huomioon ja se edellyttää usein viranomaismyötävaikutusta ja tuomioistuimen

ratkaisua. Aineellisen oikeuden säännökset määräävät sen, onko asia indispositiivinen, vai dispositiivinen. (Frände ym. 2012, 62.) Riita-asioihin kuuluvat myös summaariset, eli riidattomat asiat. Niissä prosessi on suppeampi ja sitä käytetäänkin usein selvissä rahavelkomusasioissa, eli perintäprosesseissa. (Frände ym. 2012, 63.) Riita-asiassa on yleensä kyse siitä, että henkilö laiminlyö jonkin suoritevelvoitteen, esimerkiksi jättää velan maksamatta, tai kyseessä voi olla vahingonkorvausasia tai omistusoikeusriita. Siviiliprosessissa asianosaiset ovat kantaja ja vastaaja. He voivat olla sekä yksityisiä henkilöitä, yksityisoikeudellisia yhteisöjä, että julkisoikeudellisia oikeushenkilöitä, kuten valtio. (Frände ym. 2012, 61.)

Hakemusasioita, joita kärjäoikeudessa käsitellään, ovat muun muassa holhousasiat, avioeroasiat, lapsen huoltoa ja tapaamista koskevat asiat sekä pesänjakaja-selvittäjän hakemisasiat. Hakemusasioiden ratkaisut ovat päätöksiä, tai jokin muu hakemuksessa oleva toimenpide. Ratkaisut annetaan joko kansliassa tai istunnossa. Hakemusasia tulee vireille kun kärjäoikeuden kanslia vastaanottaa kirjallisen hakemuksen. Se voidaan laittaa vireille myös suullisesti, tai istunnossa. (Tolvanen 2015, 45.) Yleisimmät siviiliasiat, jotka kuuluvat kansainvälisen oikeusapuun, ovat todisteiden vastaanottaminen, tiedoksianto, tuomion täytäntöönpano, maksuton oikeudenkäynti, toiselta valtiolta saatava tieto, asiakirjojen laillistamisvaatimus ja lapsikaappausasiat (oikeusministeriö 2012).

Siviiliasioita, joita lähtee kärjäoikeudesta Pohjoismaihin, ovat esimerkiksi avioerot, videokuuleminen, laajat riita-asiat, pesänjakajan- ja selvittäjän määräämisen lausumapyynnöt sekä testamentin tiedoksiannot. Eniten Euroopan unionin jäsenmaihin lähteviä asiakirjoja ovat saantitodistustiedoksiannolla lähtevät haasteet, velkomuspäätökset, olosuhdeselvitykset, summaariset haasteet ja laajat riita-asiat. Haag 1965 -sopimukseen sisältyvät tiedoksiannot kulkevat oikeusministeriön kautta. Asioita, joita kärjäoikeudesta on lähtenyt Haag-valtioihin ovat esimerkiksi laajat riita-asiat, huoneenvuokrasaattavia, pesänselvittäjän ja jakajan määräyksien lausumapyyntöjä, avioeropäätökset, summaariset haasteet ja testamentin tiedoksiannot. Diplomaatti- ja konsulitietä lähtevät asiat kulkevat ulkoasiainministeriön kautta. Sitä kautta lähteviä siviiliasioita kärjäoikeudesta ovat

muun muassa avioerot ja lapsen elatusapu. (Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto 2016.)

3 Tiedoksianto Suomessa

3.1 Tiedoksiantomenettelyt Suomessa

Tiedoksianto on jonkin asiakirjan, kutsun tai haasteen saattamista tietoon asianosaiselle, esimerkiksi todistajalle tarkoitettu kutsu oikeudenkäyntiin. Oikeudenkäynnin kannalta tiedoksiannolla on suuri merkitys, sillä jokaisen asianosaisen tulee tulla kuulluksi asiasta. Lisäksi se nopeuttaa oikeudenkäyntejä. (HE 123/2009 vp, 3.) Oikeudenkäymiskaaren (4/1734, myöhemmin OK) mukaan tiedoksiannon toteuttaa tuomioistuin, jollei asiasta säädetä toisin. Tuomioistuin voi jakaa tiedoksiannon tehtävän joko henkilökunnan jäsenelle tai haastemiehelle. (OK 11:1 §.) Tuomioistuin on vastuussa siitä, jos tiedoksianto on virheellinen tai epäonnistunut. Tämä parantaa osaltaan asianosaisten oikeusturvaa. Tuomioistuimen huolehtiessa tiedoksiannosta asianosaisten puolesta, se antaa myös tuomioistuimelle paremmat mahdollisuudet kontrolloida ja suunnitella menettelyä. Tuomioistuin voi myös antaa tiedoksiannon asianosaisen tehtäväksi, jos siihen on tarvetta ja asianosaisen suostumus. (Frände ym. 2012, 1095.)

Tiedoksiantotapoja on useampia. Kun tiedoksiannon toimittaa syyttävä tai tuomioistuin, ensisijainen tiedoksiantotapa on asiakirjan lähettäminen postitse. Sen voi lähettää joko saantitodistuksella tai vastaanottotodistuksella varustetulla kirjeellä. Haaste voidaan lähettää myös tavallisena kirjeenä tai ilmoittaa puhelimitse. Jos edellä mainituista toimista mikään ei onnistu, toteutetaan haastemiestiedoksianto. (Frände ym. 2012, 1096–1097.) Pääasiassa tiedoksianto annetaan tiedoksi asianosaille itselleen. Jos hän on vajaavaltainen ja ilman oikeudenkäyntikelpoisuutta, tiedoksianto annetaan edunvalvojalle tai muulle edustajalle. Jos asianosainen on täysivaltainen, mutta tälle on määrätty esimerkiksi sairauden takia edunvalvoja, annetaan edunvalvontaan liittyvät asiakirjat tiedoksi edunvalvojalle.

Tiedoksiannon mennessä oikeushenkilölle, esimerkiksi henkilöyhtymälle, se annetaan tiedoksi yhteisön legaasille edustajalle. (Frände ym. 2012, 1098.) Tiedoksiannon mennessä valtiolle, toimitetaan se silloin aluehallintovirastoon tai suoraan viranomaiselle, joka käyttää valtion puhevaltaa. Kunnalla vastaanottaja on kaupunginjohtaja. Kuolinpesään menevässä tiedoksiannossa tiedoksianto toimitetaan kaikille pesän osakkaille ja konkurssipesässä pesänhoitajalle. (Frände ym. 2012, 1099.)

3.2 Tiedoksianto postitse tai puhelimitse

Kun Suomi on tiedoksiannon lähettävä valtio, sovelletaan OK 11:3 §:ää, jonka mukaan tiedoksianto voi tapahtua postitse tai kirjeitse. Hallituksen esityksen (16/1990) mukaan ensisijaisesti tulisi käyttää vastaanottotodistusta vastaan tapahtuvaa tiedoksiantoa taikka postitse tapahtuvaa tiedoksiantoa (HE16/1990 vp, 8). Jos tiedoksianto toteutetaan postitse, se tulee laittaa saantitodistuksella. Silloin vastaanottajalle tulee postista ilmoitus postilähetyksestä ja posti palauttaa vastaanottajan allekirjoitetun saantitodistuksen tuomioistuimeen (HE 16/1990 vp, 7). Postitse lähetetty tiedoksianto katsotaan annetuksi tiedoksi seitsemän päivän jälkeen siitä, kun tiedoksianto on laitettu postiin. Asiakirjoihin merkitään päivä, jolloin se on annettu postin kuljettavaksi. (OK 11: 3 a §.) Kirjeellä voidaan lähettää, jos on vahva oletus siitä, että vastaanottaja saa tiedon ja palauttaa tuomioistuimeen todistuksen siitä, että on vastaanottanut tiedoksiannon (OK 11: 3 §). Jos tiedoksianto ei onnistu asiaosaiselta, tiedoksiannon toimeksiannolle voidaan pyytää uutta määräaikaa, tai pyytää tuomioistuinta toimittamaan tiedoksianto (HE 16/1990 vp, 8). Postitse tai kirjeitse tapahtuvat tiedoksiannot voidaan lähettää myös sähköisellä viestillä (OK 11: 3 §).

Tiedoksianto voidaan toteuttaa myös puhelimitse. Tämä voidaan toteuttaa silloin, kun asiakirja on laadultaan ja laajuudeltaan sopiva. Lisäksi tulee olla varmaa, että vastaanottaja ymmärtää tiedoksiannon tarkoituksen ja asiakirjoihin liittyvät asiat. Kun tiedoksianto on annettu puhelimitse, kyseinen asiakirja tulee lähettää mahdollisimman pian vastaanottajalle joko sähköisesti tai postitse. (OK 11: 3b §.) Hallituksen esityksen (123/2009) mukaan puhelintiedoksianto soveltuu vain yksin-

kertaisiin ja selkeisiin asiakirjoihin. Tällaisia ovat esimerkiksi summaarisen velkomusasian haaste, tai kutsu saapua istuntoon. Liian laaja asiakirja tiedoksiannettavaksi puhelimitse olisi esimerkiksi sellainen asiakirja, jossa on liitteitä. Haastemiehen tulisi tarkistaa jo puhelimesta, että asianosainen ymmärtää asian ja lisäksi tulisi olla asianosaisen suostumus tiedoksiantomenetelmään. (HE 123/2009 vp, 18.) Tiedoksiannon toteutuessa puhelimitse, vastaanottajalle tulee ilmoittaa itse asiakirjan asia, velvoite tai vaatimus, mikä on niiden peruste ja mikä on määräaika ja uhka (OK 11: 3 b §).

3.3 Haastemiestiedoksianto ja kuulutus

Haastemieslaki (505/1986) muuttui tietyiltä osin 1.10.2016 ja uuden lain (690/2016) mukaan haastemiehenä voi toimia niin haastemiehet, kihlakunnankunnanulosottomiehet ja haastemiesten esimiehet. Ahvenanmaalla asiasta on omat säännökset. (1 §.) Haastemiehen toimiessa tuomioistuimessa hänen toimialueena on tuomiopiiri ja vastaavasti kihlakunnankunnanulosottomiehen toimialueena on se ulosottoviraston toimialue, johon asianomainen kuuluu. Muutoin henkilöllä, jolla on oikeus toimia haastemiehenä, hänen toimialue on virka-alue, jossa on toimivaltainen. (2 §.) Tällainen henkilö voi esimerkiksi olla poliisimies, kihlakunnantouhi, syyttäjä ja rajavartiomies (6 §).

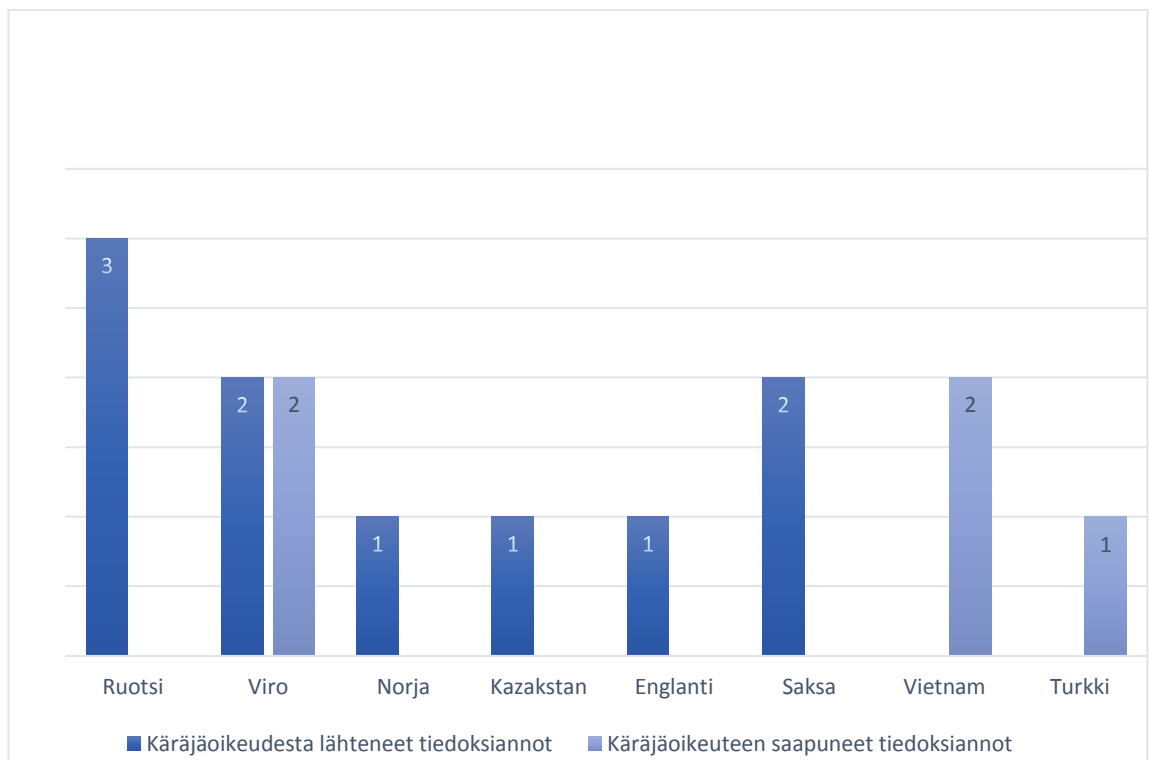
Tavallisesti summaarisia, eli riidattomia haasteita annetaan tiedoksi haastemiesten kautta. Haastemiestiedoksianto on toissijainen toimi. Sitä käytetään silloin, kun tiedoksianto ei ole onnistunut puhelimitse tai postitse, tai jos voidaan olettaa, että tavallinen tiedoksiantotoimi ei tule onnistumaan. (HE 123/2009 vp, 3.) Haastemies voi käyttää sijaistiedoksiantoa, jos etsittävän henkilön osoite tiedetään olevan Suomessa, mutta häntä ei ole yrityksistä huolimatta tavoitettu. Haastemiehellä on silloin oikeus antaa asiakirja tiedoksi jollekin toiselle, samassa taloudessa asuvalle, yli 15-vuotiaalle henkilölle. Yrityksien osalta haastemies voi näin antaa asiakirjan tiedoksi yhtiökumppanille, tai muulle palveluksessa olevalle. Jos tämä ei onnistu, haastemies voi jättää asiakirjat paikalliselle poliisiasemalle. (OK 11: 7 §.)

Siviiliasiaa tiedoksiannettaessa voidaan käyttää myös kuuluttamista. Tämä on mahdollista vain, jos asianomistajan osoitetta, tai olinpaikkaa ulkomailla ei varmuudella tiedetä. (OK 11: 9 §.) Kuuluttamista käytetään oikeastaan vain riita- ja hakemusasioissa ja sen käytöstä määrää tuomioistuin. (Jokela 2002, 425–426). Kuuluttaminen vaarantaa asianosaisen oikeusturvaa ja tästä johtuen tuomioistuimen on oltava täysin varma siitä, ettei vastaanottajan osoitetta tiedetä (Frände 2012, 1101). Hallituksen esityksen (16/1990) mukaan kuuluttaminen tapahtuu niin, että haaste ja siihen liittyvät asiakirjat julkaistaan virallisessa lehdessä. Koko haasteen julkaiseminen ei ole välttämätöntä, vaan riittäisi, että asiakirja laitettaisiin liitteineen tuomioistuimen kansliaan ja virallisessa lehdessä kerrottaisiin missä asiakirjat ja liitteet ovat nähtävissä. (HE 16/1990 vp, 4.) Kuuluttamisella annettu tiedoksianto katsotaan tulleen tiedoksi siis silloin, kun virallinen lehti on julkaissut ilmoituksen ja kun asiakirja on nähtävillä tuomioistuimen kansliassa (OK 11: 10 §).

Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä, KKO 2011:40, korkein oikeus katsoi kärjätuomarin rikkoneen virkavelvollisuutta antamalla yksipuolisen tuomion käyttämällä kuuluttamista. Kanteessa oli vastaajien asuinpaikaksi merkitty Bryssel, Belgia, mutta tiedoksianto ei ollut onnistunut saantitodistuksella, joten tuomari oli antanut yksipuolisen tuomion sen jälkeen, kun kuulutustiedoksianto oli tehty. Kyseinen toimi oli korkeimman oikeuden mukaan sellainen, jossa tuomari oli rikkonut huolimattomuuttaan oikeudenkäymiskaarta, joka koskee kuulutustiedoksiantoja ja sen lisäksi Bryssel -asetusta. Korkein oikeus katsoi, ettei kannetta ei olisi pitänyt viran puolesta tutkia. Tapauksessa oli jäänyt epäselväksi vastaajan asuinpaikka ja asia oli tulkinnanvarainen, joten kuulutustiedoksiantoon ei ollut edellytyksiä. Kuulutus tulee kyseeseen ainoastaan silloin, kun tuomioistuin on vakuuttunut siitä, ettei asianomaisen olinpaikkaa tiedetä, eikä ole mitään muuta keinoja antaa asiaa tiedoksi. KKO:n tapauksessa tuomari ei ollut tarkistanut väestörekisteristä osoitetietoja.

Tiedoksiannot voivat olla joko Suomesta ulkomaille lähteviä tai ulkomailta Suomeen saapuvia tiedoksiantoja. Eniten tiedoksiantoja tapahtuu Suomen naapurivaltioiden Venäjän, Ruotsin, ja Viron kanssa. Pohjois-Karjalan kärjäoikeudesta lähtee esimerkiksi Ruotsiin tiedoksiantoon avioeroasioita, pyyntöjä todistajan

kuulemiseksi videoteitse, pesänjakajan- ja selvittäjän määräämisen lausumapyyntöjä ja testamentin tiedoksiantoja. Vastaavasti Ruotsista saapuu Kronofogdemyndighetenin päätöksiä tiedoksiantoon, eli rahallisia vaatimuksia eräänyneistä saatavista. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.) Kuviossa 1 näkyy määrällisesti, kuinka monta asiaa on kuukauden aikana kaksisuuntaisesti Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden ja muiden valtioiden välillä (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

Kuvio 1. Pohjois-Karjalan kärjäoikeuteen saapuneet ja lähtevät vireillä olevat tiedoksiannot kappaleittain heinäkuussa 2016. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

4 Tiedoksianto ulkomaille

4.1 Tiedoksiantomenettelyt ulkomaille

Kansainvälinen oikeusapu on erityisesti haasteiden tiedoksiantamista muussa kuin tuomioistuinvaltiossa. Lex fori, eli kansallinen prosessilaki määrää oikeusavun pyytämisestä ja antamisesta tiedoksianto varten (Koulu 2003, 169,174). Kansainvälisten asiakirjojen tiedoksiannosta säätelee Oikeudenkäymiskaari (4/1734), jonka mukaan vastaanottajan ollessa ulkomaille, tulee tuomioistuimen huolehtia tiedoksiannosta niin kuin asianomaisen valtion kanssa on sovittu ja kuinka on säädetty (OK 11: 8 §).

Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksessä, KKO 2006:28, korkein oikeus katsoi, että Turkkiin tarkoitettu yksipuolisen tuomion tiedoksianto ei ollut suoritettu Haag 1965 – yleissopimuksen mukaisesti ja näin ollen tiedoksiannon ei katsottu olevan laillinen. Tiedoksianto oli toimitettu Suomesta Finntyrin toimesta asianosaisen kotipaikkaan Turkkiin niin, että se oli lähetetty suoraan Turkissa olevalle Finntyrin asianajajalle. Asianajaja oli pyytänyt turkkilaista notaaria lähettämään tiedoksiannon toiselle asianajajalle, jonka Finntyr luuli olevan oikeutettu ottamaan vastaan tiedoksiantoja asianosaisen yrityksen puolesta. Notaari oli lähettänyt tiedoksiannon postitse asianajajan toimistoon, jonka oli vastaanottanut sihteeri. Korkein oikeus katsoi, että tiedoksiannon suoritetuksi toisin kuin yleissopimuksen mukaan kuuluisi.

Suomalaisen tuomioistuimen saadessa käsittelyyn sellaisen asian, jossa asianosainen on ulkomaille, tulee ensin miettiä kuinka tiedoksianto olisi tehokkainta antaa tiedoksi (Leppänen 2009, 11). Ulkomaille asuvalle tarkoitettu tiedoksianto lähetetään rajat ylittävän oikeusavun avulla. Se on tavallinen oikeusavun muoto, jonka oikeuslähteet ovat samankaltaista kuin todistelu vieraassa valtiossa. (Frände ym. 2012, 1099.) Tultuaan Suomeen tiedoksianto menee ensin oikeusministeriön kautta aluehallintoviranomaiselle. Tästä se etenee sille haastemiehelle, jonka virka-alueeseen kuuluu tiedoksiannon antaminen. (Frände ym. 2012,

1100.) Tuomioistuimella on velvollisuus myös ilmoittaa tiedoksiannon määräpäivä ja tarvittaessa ohjeistaa asiaan liittyvissä kysymyksissä (OK 11:1–2 §). Jokaisen asiakirjan kohdalla noudatetaan periaatteita, jotka on tapauksessa olevan valtion kanssa sovittu tai jos asiasta on muulla tavalla säädetty (Leppänen 2009, 11).

4.2 Pohjoismaat

Pohjoismaiden välillä pätee pohjoismainen oikeusapusopimus vuodelta 1974. Suomessa se toimii asetuksella pohjoismaiden keskeisestä sekä oikeusavusta todistelusta että oikeusavusta tiedoksiannossa. Pohjoismainen oikeusapusopimus pätee Suomen ja Norjan välillä sekä Suomen ja Islannin välillä, johtuen siitä, että Euroopan unionin asetukset tiedoksiannosta ja todisteiden vastaanottamisesta ovat vastaavia. (Frände ym. 2012, 1100.) Pohjoismaiden välisessä sopimuksessa ei ole velvoitteita millekään maalle antaa toisilleen oikeusapua. Tästä huolimatta sopimus toimii, sillä maat antavat oikeusapua toisilleen ongelmitta. Sopimus perustuu siihen, että maat pitävät suoraa yhteydenpitoa paikallisviranomaisten kesken. (Leppänen 2009, 13.) Ruotsiin, Tanskaan ja Islantiin voidaan lähettää tiedoksianto postitse, mutta Norja vastustaa postitiedoksiantoa. Jos tiedoksiannon lähettämisessä käytetään viranomaistietä, sovelletaan silloin pohjoismaista oikeusapusopimusta (Pr 703–704). Kyseistä sopimusta sovelletaan myös EU-valtioista Ruotsiin ja Tanskaan silloin, kun lähetetään siviilitiedoksiantoja. (Oikeusministeriö 2014.)

Tiedoksiantopyyntö lähetetään sopimusmaan asianomaiselle viranomaiselle. Ruotsiin menevät lähetetään lääninhallitukseen, ja kunnat tulee katsoa lääneittäin. Norjaan menevät tulee lähettää suoraan tingrettiin, eli paikalliseen alioikeuteen. Tanskaan menevä tiedoksianto lähetetään byrettiin, eli heidän omaan paikalliseen alioikeuteen ja Islantiin menevät lähetetään Islannin oikeusministeriöön. (Oikeusministeriö 2014.) Jos vastaanottajan osoitetta ei ole tiedossa tiedoksiannon pyytäjällä, asiakirjat voidaan lähettää kunkin maan oikeusministeriölle (Leppänen 2009, 13).

Pohjois-Karjalan kärjäoikeudessa oli tapaus, jossa haettiin pesäselvittäjää- ja jakajaa. Se lähetettiin kärjäoikeudesta 11.7.2016 Ruotsin keskusviranomaiselle, koska Pohjois-Karjalan kärjäoikeus ei ollut saanut aiemmin vastaanottajaan yhteyttä. Ruotsin keskusviranomaisen oli toimittanut asiakirjat Tukholman lääninhallitukselle, jossa haastemiehet antavat asiakirjat tiedoksi. Tukholman lääninhallitus palautti tiedoksiantotodistuksen ja se oli annettu vastaanottajalle tiedoksi 26.7.2016. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

4.3 EU:n jäsenvaltiot

EU:n jäsenvaltioiden kesken tapahtuvissa tiedoksiannoissa sovelletaan oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- tai kauppoikeudellisissa asioissa (asiakirjojen tiedoksianto) sekä neuvoston asetuksen (EY) N:o 1348/2000 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1393/2007. Suomen, Tanskan ja Ruotsin välillä olevissa tiedoksiannoissa sovelletaan Pohjoismaiden välistä sopimusta. (Euroopan oikeusportaali 2016.)

(EY) N:o 1393/2007 sopimuksella on tarkoitus helpottaa ja parantaa jäsenvaltioiden välisiä oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiantoa. Tanska on 20.11.2007 ilmoittanut päätöksestään panna asetus 1393/2007 täytäntöön. (L331/21) (Euroopan oikeusportaali 2016.) Myös perustuslain III- 269:n artiklan mukaan, jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä oikeudellisissa asioissa pyritään kehittämään, jonka kautta voidaan sanoa, että unioni pyrkii helpottamaan oikeus-suojan saantia. Perustan yhteistyölle luo päätösten tunnustamisperiaate, eli tuomioistuinten päätöksien tunnustaminen tapahtuu vastavuoroisesti. (Tiilikainen, Helander & Heliskoski 2005, 159.)

Yhteistyölle kuuluvilla toimilla pyritään ylläpitämään jäsenvaltioiden välinen täytäntöönpano jäsenvaltioissa tapahtuviin tuomioistuinten päätöksiin sekä vastavuoroinen tunnustaminen, asiakirjojen tiedoksianto jäsenvaltioiden välillä, sääntöjen yhteensopivuus, yhteistyö todisteiden vastaanottamisessa, oikeussuojan

saatavuus ja muutenkin sujuvaa riita-asioiden oikeudenkäyntiä. (Tiilikainen, He-lander & Heliskoski 2005, 160.)

Jokaisen EU-jäsenvaltion tulee ilmoittaa ne virkamiehet, viranomaiset ja muut henkilöt, (lähettävät viranomaiset), jotka lähettävät oikeudenkäynti- tai muita asiakirjoja tiedoksi jäsenvaltioihin ((EY) 1393/2007, 2 artikla). Suomen tiedoksiannon lähettäviä viranomaisia ovat käräjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus. Vastaanottavia ovat käräjäoikeudet. (Oikeusministeriö 2013.) Jokaisen valtion tulee ilmoittaa keskusyksikkönsä, joka etsii ratkaisuja ongelmiin, toimittaa tietoja lähet- täville viranomaisille ja joka lähettää tiedoksiantopyynnön toimivaltaiselle vas- taanottavalle viranomaiselle, jos lähettävä viranomainen on niin pyytänyt.((EY)1393/2007 3.artikla) Suomessa keskusyksikkönä toimii oikeusministeriö (oi- keusministeriö 2016). Ministeriössä kansainvälisten asioiden hoitamista ohjaa lä- päisyperiaate, eli vastuussa yhteistyöstä on asianomainen vastuosasto. Vas- tuuosasto on silloin vertikaalisesti läpäissyt ministeriön organisaation. Jotta lä- päisyperiaate on vakuuttavaa, tulee henkilöstöä perehdyttää sekä kouluttaa kan- sainvälisiin asioihin ja lisäksi yhteistyön ja tiedonkulun tulee olla toimivaa.

Kansainvälisistä siviilioikeudellisista asioista vastaa lainvalmisteluosasto ja kan- sainvälisistä oikeushallinnon yhteistyöstä oikeushallinto-osasto (Oikeusministe- riön kansainvälisen toiminnan strategia vuosille 2013–2017, 29). Euroopan siviili- ja kauppaoikeudellinen verkosto tukee viranomaisten välistä tiedonkulkua ja yh- teistyötä oikeudellisissa asioissa. Verkosto perustettiin vuonna 2001 ja sitä uu- distettiin vuonna 2009. Sitä pitää yllä komissio (oikeus- ja kuluttaja-asioiden pää- osasto) Verkoston tehtäviin kuuluu esimerkiksi tukea rajan ylittäviä menettelyjä, kuten tiedoksianto, todistelu ja perheasia. Verkostolla on omat verkkosivut Eu- roopan oikeusportaalissa, josta löytyy runsaasti tietoa. (Oikeusministeriön muis- tio 2016, 1.) Esimerkiksi sivustolta löytyy kunkin jäsenvaltion yhteysviranomai- nen. Niillä on varsin keskeinen rooli, sillä ne tekevät yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä. Vaikka siviilioikeudellisella alalla on tapahtunut kehitystä, sitä ei kaikki oi- keusalalla toimivat ole tietoisia. Esimerkiksi verkoston sivut ja sen tuomat apuvä- lineistöt (portaalin vakiolomakkeet) ovat melko tuntemattomia alalla toimiville. (Oikeusministeriön muistio 2016, 2.)

Tiedoksiannon vastaanotto ja tiedoksiantopäivä

EY säännöksen, 1393/2007, mukaan se viranomaisena, joka ottaa asiakirjan vastaan, tulee huolehtia siitä, että tiedoksianto toimitetaan jäsenvaltion lainsäädännön mukaan. Jos lähettävä viranomaisena on antanut ohjeet erityiselle menettelylle ja jollei se ole lainsäädännön vastaista, tulee sitä noudattaa. (7. artikla 1.kohta.) Kaikki asiakirjan tiedoksiantoon tarvittavat toimenpiteet tulee tehdä kuukauden sisällä siitä, kun asiakirja on vastaanotettu (7. artikla, 2.kohta).

Sen viranomaisen, joka ottaa asiakirjan vastaan, tulee tehdä viipymättä vastaanottotodistus lähettäjälle. Todistus tulee lähettää mahdollisimman nopeaa kautta, viimeistään seitsemän päivän kuluessa. (6.artikla.) Jos näyttää siltä, etteivät asiakirjat täytä tiedoksiantoon tarvittavia tietoja, tulee vastaanottajan ottaa yhteyttä lähettävään viranomaiseen ja saada mahdollisimman nopeasti täydentävät tiedot. (6. artikla 2.kohta.)

Asiakirjan vastaanottamisesta voi asianosainen tiedoksiannon vastaanottaja myös kieltäytyä, jollei asiakirja ei ole laadittu sillä kielellä, jota vastaanottaja ymmärtää, eli joko paikkakunnan virallisella tai jäsenvaltion virallisella kielellä. Asiasta tulee ilmoittaa lähettävälle viranomaiselle ja samalla on palautettava kaikki asiakirjat ja pyyntö käännöksestä. (8 artikla, 1. ja 2. kohta.)

7 artiklan mukaan tiedoksiantopäiväksi katsotaan se päivä, jolloin tiedoksianto on tapahtunut vastaanottavan jäsenvaltion lainsäädännön mukaan (9 artikla). Kun tiedoksianto on onnistuneesti saatu toimitettua, tehdään toimenpiteistä todistus, jossa käytetään vakiolomaketta. Lähettävän viranomaisen halutessa, tulee lähettää tälle myös kopio asiakirjoista. (10.artikla.)

Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa olleessa tapauksessa oli kyseessä sähköinen haastehakemus, joka tuli vireille 30.1.2015 ja kyseessä oli irtaimen kaupan perustuva velkomus. Kantajana toimi yritys A Oy ja vastaajana kommandiittiyhtiö ja sen vastuunalainen yhtiömies XX henkilökohtaisesti.

Ensin hakemus tarkastettiin ja mietittiin kansainvälisen menettelyn tarve. 3.2.2015 kantajaan otettiin yhteyttä, sillä haastehakemuksen puutteena havaittiin, että vastuunalaisen yhtiömiehen XX:n osoite oli epätäydellinen, sillä XX:n postinumero ja postitoimipaikka puuttuivat.

Oikeudenkäymiskaaren 5:2 § 6 mukaan kantajan on ilmoitettava käräjäoikeudelle vastaajan osoite ja se, mitä kantaja on tehnyt osoitteen selvittämiseen. Kantajalle ilmoitettiin samalla myös se, että haastemies oli tarkastanut kaupparekisteriotteen ja ettei haastemiehen mukaan henkilön XX:n lisäksi muita vastuunalaisia yhtiömiehiä(kenellä olisi oikeus edustaa yhtiötä) kommandiittiyhtiössä ollut. XX:n tiedettiin olevan Britanniassa. Postitiedoksianto ei ollut aiemminkaan onnistunut. Kantajalle annettiin aikaa antaa selvitys 13.2.2015 mennessä.

6.2.2015 kantaja lähetti sähköpostin, jossa kertoi, että kantaja oli löytänyt vastaajan XX:lle osoitteen Britanniassa. Samalla kantaja tiedusteli, mitä kustannuksia haasteen kansainväliseen tiedoksiantoon laittamisesta saattaisi tulla kantajalle. Kantajalle annettavassa vastauksessa sanottiin, ettei käännöskuluja tule, sillä asiakirjat lähtevät suomenkielisinä vastaajalle, eikä Britannia ota tiedoksiantomaksua tiedoksiantamisestaan. Haasteen mukana tiedoksiantopyynnön lisäksi lähti viranomaisille selvitys haasteen sisällöstä englanniksi. Kantajaa tiedotettiin myös siitä, että tiedoksiantoon on varattava aikaa noin kolme kuukautta. Kantaja hyväksyi menettelyn, eikä peruuttanut kannettaan.

10.2.2015 käräjäoikeus lähetti tiedoksiantopyynnön Britannian viranomaiselle, Royal Courts Of Justice, myöhemmin tekstissä pelkkä "Strand" viranomaisen osoitteen mukaan. He ilmoittivat vastaanottaneensa pyynnön 13.2.2015. Käräjäoikeus sai tiedoksiantotodistuksen Foreign Process Section – Senior Courts of England and Walesilta (Strand). Asiakirja oli annettu tiedoksi jäsenvaltion lainsäädännön mukaisesti, eli se oli lähetetty postilaatikkoon vastaanottajalle ja käräjäoikeus oli tarkistanut, että tämä menettely on kyseisen maan lakien mukaista. Vastaanottajaa oli myös tiedotettu siitä, että hänellä on mahdollisuus kieltäytyä, jos ei ymmärrä asiakirjojen kieltä. 1.4.2015 henkilö AA palautti kaikki postilaatikkoon jätetyt asiakirjat käräjäoikeuteen ja ilmoitti, ettei henkilö XX asu kyseisessä

osoitteessa. Vastuunalaiselle yhtiömiehelle löytyi uusi osoite Britanniassa, niin asiakirjat lähetettiin uudelleen Strandille tiedoksianto varten.

1.6.2015 haastemies antoi Suomessa haasteen tiedoksi BB:lle, yhtiön uutena vastuunalaisena yhtiömiehenä, sillä vastuunalainen yhtiömies yhtiössä oli kaupparekisterin mukaan muuttunut 23.3.2015. BB:n vastauksen määräpäivä oli 15.6.2015. Käräjäoikeus antoi 23.6.2015 yksipuolisen tuomion yhtiötä kohtaan, koska tiedoksianto oli onnistunut.

2.7.2015 Strand lähetti käräjäoikeudelle tiedoksiantotodistuksen, jossa kerrottiin tiedoksiannosta Britanniassa samaan tapaan uuteen osoitteeseen. Tämän jälkeen kärjätuomari selvitti, onko tiedoksianto Britanniassa tapahtunut oikein, vai onko mahdollisena vaihtoehtona XX:n osalta Suomessa kuulutus viralliseen lehteen. Kun selvisi, että Britanniassa toteutettu tiedoksianto täyttää myös Euroopan Unionin asetuksen edellytykset, vaikka XX ei ollut vastannut asiassa määräajassa, niin tämä riitti ratkaisuun yksipuolisella tuomiolla. (Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto 2016.)

4.4 Haag-valtiot

Haagin sopimus vuodelta 1980 on yleissopimus, joka pyrkii helpottamaan kansainvälisten asioiden oikeudenkäyntiä (Johansson 2002, 144). Toisin kuin Pohjoismaiden välinen oikeusapusopimus, Haagin sopimus velvoittaa sopijoita antamaan oikeusapua (Frände ym. 2012, 1100). Sopimusta sovelletaan muun muassa Australiaan, Intiaan, Kiinaan, Kanadaan, Turkkiin, Sveitsiin, Yhdysvaltoihin ja Venäjälle (oikeusministeriö 2016b). Alun perin kansainvälinen oikeusapu tukeutui Haagin sopimukseen ja kyseisiin sopimukseen kuuluvat Euroopan valtiot ja useat muutkin valtiot. Nimitys Haagin sopimus on lähtöisin siitä, että ensimmäiset sopimukset tehtiin Haagissa. Suomi on liittynyt Haagin sopimukseen vuonna 1969. (Frände ym. 2012, 1100.)

Yleisimmät tiedoksiantomenettelytavat ovat postitiedoksianto, tai sen epäonnistuksessa tiedoksianto keskusviranomaisen kautta. Postitiedoksiantoa käytettäessä

tulee ottaa huomioon, ettei sitä voida soveltaa maihin, jotka eivät ole tehneet varumaa 10 artiklan a kohtaan. Kyseistä tiedoksiantoa ei siis voi suorittaa muun muassa Kiinaan, Norjaan, Turkkiin, Egyptiin, Venezuelaan, Venäjälle, Sveitsiin, Ukrainaan ja Intiaan. Sitä on sallittua käyttää Australiaan, Yhdysvaltoihin ja Kanadaan. (Oikeusministeriö 2016b.)

Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa oli tapaus, jossa oli kyseessä testamentin tiedoksianto Kanadaan. Uusi siviilioikeusapulaki tuli voimaan 1.10.2015, jolloin testamenttien tiedoksiannot siirtyivät aluehallintovirastoilta käräjäoikeuksille.

Suomen tuomioistuimet ja muut viranomaiset voivat olla suoraan yhteydessä vastaaviin vieraan valtion viranomaisiin, jos vieraan valtion oikeusjärjestelmä tämän sallii. Kanadan viranomaisten tiedoksiantopalkkio on 100 Kanadan dollaria. Kanadan maksu on SWIFT-shekkimaksu ja USA:n maksu ns. SEPA-alueen maksu. Maksu maksetaan lähtevänä ulkomaanmaksuna SEPA-maksuna ja maksunsaajan nimi etsitään Haag 1965 -sopimuksen viranomaisluettelosta.

Asia selvitettiin aluksi 15.1.2016 tiedustelemalla pankilta tapahtumista ennen hakemuksen vireilletuloa, koska hakijat eivät osanneet selittää mitä tähän mennessä siellä oli tapahtunut. Pankki kertoi, ettei testamenttia ole annettu tiedoksi todisteellisesti ja perunkirja on lähetetty vastaanottajalle suomeksi. Päädyttiin siihen, että hakijoiden on itse päätettävä kääntävätkö asiakirja omalla kustannuksellaan ja toimitetaanko se Kanadaan.

Testamentin tiedoksiantamisesta huolehtisi käräjäoikeus. 27.1.2016 käräjäoikeus lähetti testamentin ja sen hyväksymiskaavakkeen oikeusministeriöön tiedoksiantoa varten. Kanadan keskusviranomaisille lähetettiin 27.1.2016 sähköpostitse tieto siitä, että tiedoksiantomaksu on maksettu Kanadaan. He ilmoittivat maksun saapuneen 18.3.2016 ja että tiedoksianto siirtyy heillä nyt sheriffeille, joilla tiedoksi antaminen kestää 4–6 viikkoa.

6.4.2016 hakija ilmoitti, että vastaanottaja oli palauttanut testamentin hyväksymislomakkeen suoraan pankkiin. Samalla Kanadaan lähetettiin sähköpostitse ky-

sely tiedoksiannon vaiheesta. Hakijoille oli ilmoitettu, että käsittelymaksut ja tiedoksiantomaksut on maksettava ja että tästä syystä lasku lähetetään kun asiakirjat palaavat Kanadasta. 12.4.2016 käräjäoikeus sai tiedon Kanadan sheriffiltä, että osoitetta ei löydy.

Samana päivänä käräjäoikeus teki päätöksen, että asian käsittely jää sillensä. Hakija ilmoitti myöhemmin, että tiedoksianto onnistui suoraan pankkiin. (Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto 2016.)

4.5 Konsulitietä ja diplomaattitietä

Konsuli- ja diplomaattitietä käytetään valtioihin, jotka eivät ole liittyneet mihinkään sopimukseen, joka koskee kansainvälistä oikeusapua, eivätkä ole tehneet Suomen kanssa oikeusapua koskevaa sopimusta. Tällaisia valtioita ovat Vietnam, Kuuba ja Thaimaa. (Oikeusministeriö 2015.) Alun perin Suomi ja Neuvostoliitto tekivät kahdenkeskisen oikeusapusopimuksen. Neuvostoliiton hajotessa sovittiin, että Venäjä jatkaa sopimusta Suomen kanssa. Sopimuksen mukaan kaikki tiedoksiannot tulee tehdä diplomaattista tietä, eli ulkoministeriön välityksellä. Tiedoksianto sopimuksen mukaan voi kestää kauan, jopa yli vuoden. (Frände ym. 2012, 1102.)

Kyseistä tiedoksiantotapaa sovelletaan myös niihin maihin, jotka ovat liittyneet Haagin riita-asiain oikeudenkäyntiin liittyvään sopimukseen 1.3.1954. On myös joitakin Iso-Britannian hallitsemia saarivaltioita, jotka ovat sopineet Suomen kanssa siitä, että heidän ja Suomen välillä sovelletaan Suomen ja Yhdistyneiden kuningaskuntien välistä sopimusta. (SopS 3/1934) Sopimus koskee oikeudellisia menettelyjä siviili- ja kaupallisluontoisissa asioissa. (Oikeusministeriö 2015.)

Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa oli tiedoksianto Kuubaan. Tiedoksianto koski lapsen elatusapua. Asia tuli vireille 28.1.2016. Kantajana oli lapsi, hänen edustajanaan äiti. Vastaajan osoitetta Kuubasta ei ollut ilmoitettu ja 2.2.2016 käräjäoikeus teki haastehakemuksen täydennyskehoituksen kantajan asiamiehelle. Kan-

taja sai päätöksen julkisesta oikeusavusta, joten kaikki käännökset ja toimituskirjat tulevat maksutta kantajalle. 15.2.2016 kantajan asiamies ilmoitti vastaajan osoitetiedot Kuubassa. Osoite oli selvitetty kantajan sukulaisen kautta.

7.3.2016 käräjäoikeus pyysi käännöstoimistolta auktorisoidun espanjan kielisen käännöksen asiakirjoista. Käännöstoimisto ilmoitti palauttavansa käännökset kirjeellä 29.3.2016. Alkuperäisiä asiakirjoja ei tarvinnut lähettää käännöstoimistolle, sillä asiakirjat ovat oikeuden asiakirjoja. Käännöstoimisto palautti käännökset käräjäoikeuteen 24.3.2016 ja 30.3.2016 käräjäoikeus lähetti asiakirjat ulkoasiainministeriöön tiedoksiintoon ja vastaajalle annettiin 60 päivää vastausaikaa tiedoksiannosta. 31.3.2016 käräjäoikeus ilmoitti asian vaiheet kantajan asiamiehelle.

Vielä 27.7.2016 asiakirjat olivat Kuubassa tiedoksiannossa. Tiedoksiannon hoito ulkoasiainministeriössä maksaa 100 euron ja lisämaksuna tulee myös mahdollinen Kuuban viranomaisen tiedoksiantomaksu, joka maksetaan tiedoksiannon jälkeen. Maksut menevät valtion varoista. (Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto 2016.)

Toinen tapaus oli osituksen moitekanne. Asiakirjat piti antaa tiedoksi Saudi-Arabiaan. Saudi-Arabiassa ei ole sopimuksia Suomen kanssa oikeusavusta tai tiedoksiannosta. Asia tuli vireille 13.5.2015 ja se jaettiin käräjätuomarille 18.5.2016. Kantaja ilmoitti vastaajan osoitetiedon Saudi-Arabiassa.

4.6.2015 käräjäoikeus tiedusteli ulkoasiainministeriöstä, kuinka tiedoksi antaminen Saudi-Arabiaan tapahtuu. Ulkoasiainministeriö tiedusteli asiasta Riadin Suomen suurlähetystöltä. Riadin suurlähetystö ilmoitti ottavansa suomalaisen yhteyttä ja kutsuu hänet suurlähetystöön vastaanottamaan asiakirjat

Pohjois-Karjalan käräjäoikeus soitti kantajan asiamiehelle ja pyysi kääntämään haastehakemuksen liitteineen arabiaksi. Käräjäoikeus huolehtii omien asiakirjojensa käännättämisestä. Saudi-Arabian viranomaisilta ei saa apua ilman virallisia käännöksiä. 19.6.2015 kantajalta tuli viesti, jossa hän ilmoitti, että haastehake-

mus tulisi lähettää vasta ramadan-kauden jälkeen, mutta hän perui viestinsä seuraavana päivänä. 25.6.2015 käännöstoimistolta tuli ilmoitus, että käräjäoikeuden asiakirjojen käännökset palautuvat viimeistään 15.7.2015.

Käräjäoikeus sai omien asiakirjojensa käännökset 9.7.2015 ja 13.7.2015. Käännöstoimistolta ilmoitti laskun määrän, joka oli kokonaisuudessaan 249,24 euroa. 13.7.2015 saapui kantajan asiamieheltä käännös haastehakemuksesta liitteen arabiaksi.

Samana päivänä käräjäoikeus lähetti haasteen ja selvitykset osoitteista ulkoasiainministeriöön tiedoksiantoa varten. Lisäksi lähetettiin käännökset arabiaksi ja samat asiakirjat suomeksi. Vastavuoroisuuslauseketta ei täytetty, koska sopimuksettoman tilan vuoksi ulkoasiainministeriön mukaan niitä ei tarvitse Saudi-Arabiaan. Käräjäoikeus sai tiedon ulkoasiainministeriöltä 3.9.2015, jossa kerrottiin vastaajan kieltäytyneen tulemasta edustustoon. 23.9.2015 Ulkoasiainministeriö ilmoitti, että he yrittävät vielä kerran tiedoksiantoa niin, että lisätään vastavuoroisuuslauseke jo lähetettyihin asiakirjoihin. Lisäksi selvitetään, onko tiedoksiantomahdollisuutta kirjeitse. Kuitenkin 1.12.2015 ulkoasiainministeriö ilmoitti toistamiseen, ettei tiedoksiantoa ole voitu suorittaa, koska vastaaja kieltäytyi tulemasta edustustoon vastaanottamaan tiedoksiantoa. Lasku ulkoasiainministeriöltä asiakirjojen tiedoksi antamisesta oli 100 euroa. Tämä maksettiin tässä vaiheessa valtion varoista.

8.6.2016 käräjäoikeus teki kyselyn ulkoasiainministeriöltä vastavuoroisuus lausekkeen ja diplomaattireitin onnistumisesta tässä tapauksessa. Lisäksi ja varmuudeksi seuraavana päivänä tehtiin Suomen sisäinen tiedoksiantopyyntö etsintäkuulutuksella poliisille.

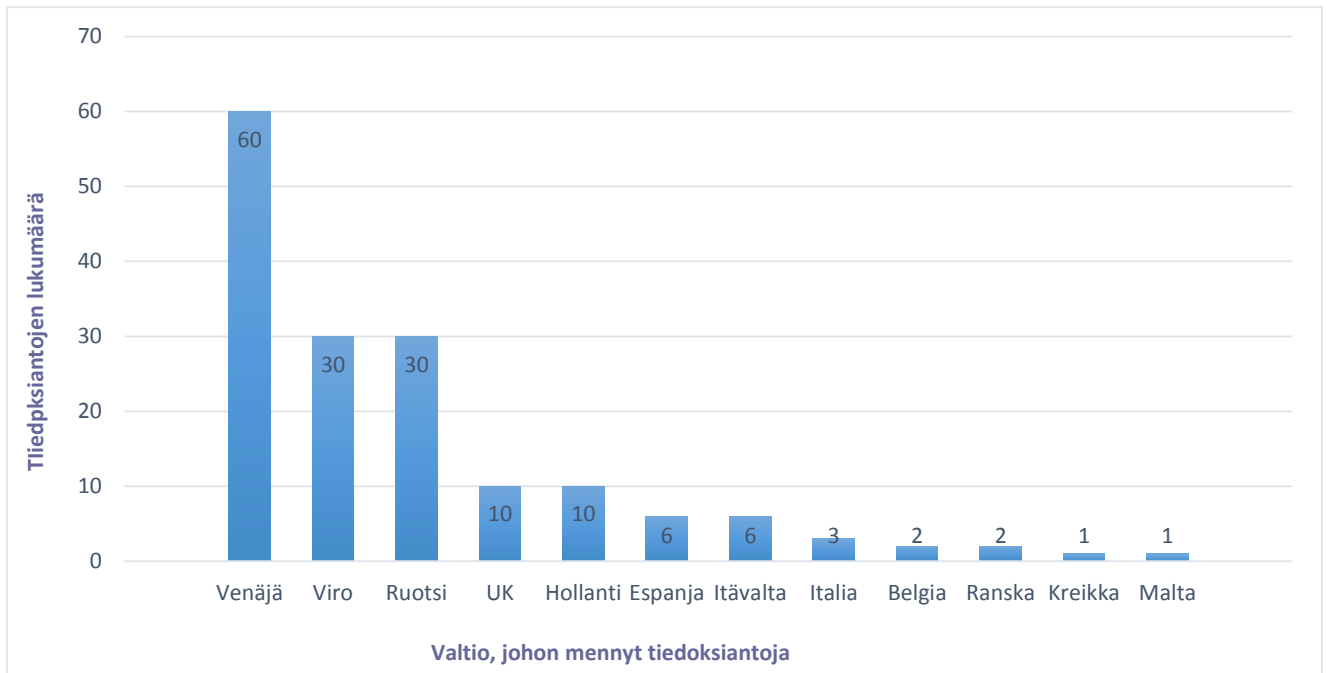
16.6.2016 saapui ulkoasiainministeriön selvitys tehdyistä toimenpiteistä ja he antoivat estetodistuksen. ”Saudi-Arabian oikeusjärjestelmä ei toimi, eikä tiedoksiantoa kannata edes yrittää nk. diplomaattista reittiä. Tiedoksiantojen onnistumista Saudi-Arabian viranomaisten välityksellä oli selvitetty maassa olevien EU-kollegojen kanssa...Ulkoasiainministeriö päättää asian käsittelyn.” Lopulta 23.6.2016

vastaaja haastettiin etsintäkuulutuksen perusteella lähtevänä matkustajana Helsinki-Vantaa lentokentällä ja asiakirjat saatiin tiedoksi annettua. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

5 Kansainvälisten tiedoksiantojen määrät, tulkkaus ja maksut

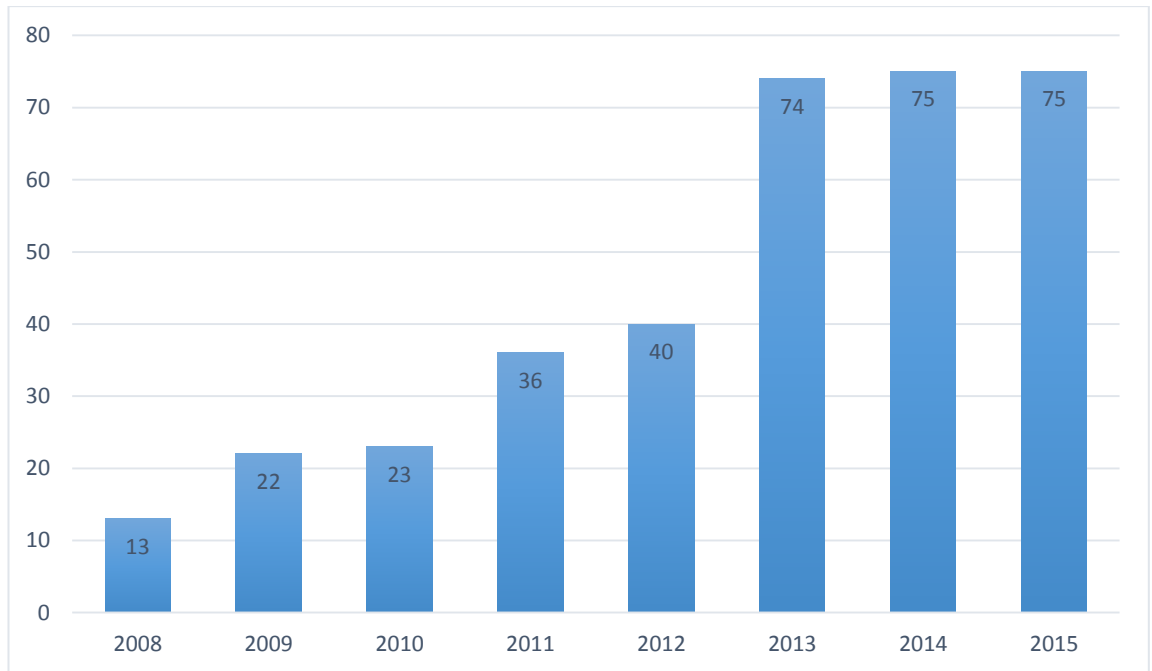
Pohjois-Karjalan kärjäoikeudesta lähtee tiedoksiantoja eniten Venäjälle, Ruotsiin, Viroon, ja Englantiin. Muista Euroopan unionin jäsenvaltioista Pohjois-Karjalan kärjäoikeuteen siviilioikeudellisia asiakirjojen tiedoksiantopyyntöjä tulee eniten Virosta, Saksasta ja Itävallasta. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.) Eniten tiedoksiantoon lähtee asetuksen (1393/2007) mukaisia yleisiä tiedoksiantopyyntöjä. Toiseksi eniten lähtee Euroopan maksumääräyksiä (805/2004 ja 861/2007) ja kolmanneksi eniten lähtee tiedoksiantoon tuomion julistamisia täytäntöön pantavaksi. Näiden lisäksi lähetetään avioliittotodistuksia. Myös isyyden tunnustuksia, ja elatusaputodistuksia eli todisteiden vastaanottamista tapahtuu. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

Kuviossa 2 näkyy, kuinka paljon tiedoksiantoja on lähtenyt Pohjois-Karjalan kärjäoikeudesta vuosien 2007–2016. Kuten kuvioista käy ilmi, eniten tiedoksiantoja lähtee kärjäoikeudesta Suomen naapurimaihan Venäjälle, Ruotsiin ja Viroon. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

Kuvio 2. Kansainväliset tiedoksiannot Pohjois-Karjalan käräjäoikeudesta vuosina 2007–2016 (Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto 2016).

Kansainvälisten asioiden lukumäärät ovat kasvaneet paljon vuosien saatossa. Vuonna 2008 Pohjois-Karjalan käräjäoikeuteen tuli 13 asiaa, ja 2015 niitä oli vastaavasti jo 75 kappaletta, joten kasvu on ollut yli 100 prosenttista. Kuvio 3 näkee asiakirjojen lukumäärän, jotka on tullut jäsenvaltioista Suomeen Pohjois-Karjalan käräjäoikeuteen. (Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto 2016.)

Kuvio 3. Pohjois-Karjalan kärjäoikeuteen saapuneiden siviiliasia-asiakirjojen määrä vuosittain. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa määrää, että ne käännskustannukset, jotka aiheutuvat ennen asiakirjojen lähettämistä, kuuluvat hakijalle maksettavaksi. (5 artikla.) Asiakirjat tulee kääntää vastaanottavan jäsenvaltion viralliselle kielelle, tai poikkeuksena jollekin muulle kielelle, jonka jäsenvaltio on hyväksynyt (4 artikla). Tiedoksiantopyyntö tulee laatia sille tarkoitetulle vakiolomakkeelle ja sen maan virallisella kielellä mihin se menee. Kielen valinta perustuu valtioiden itsensä hyväksymiin ja ilmoittamiin kieliin. Suomi on sanonut hyväksyvänsä suomen, ruotsin ja englannin kielet. Ongelmaksi voi tulla se, että tiedoksiannettavien asiakirjojen kieli muodostaa oikeusturvaongelman, sillä vastaanottajaa ei voi pakottaa ottamaan vastaan sellaisia asiakirjoja, joita ei ymmärrä. (Frände ym. 2012, 1106.)

Yksikielisessä kärjäoikeudessa käytetään tuomioistuimen virka-alueen kieltä riita-asioissa (OK 4:1 §). Oikeusministeriö on solminut puitesopimukset käännskistä ja tulkkauksista Semantixin kanssa. Pohjois-Karjalan kärjäoikeus on solminut samaan tapaan Joensuun tulkkeskuksen ja kolmen yksityisen tulkin

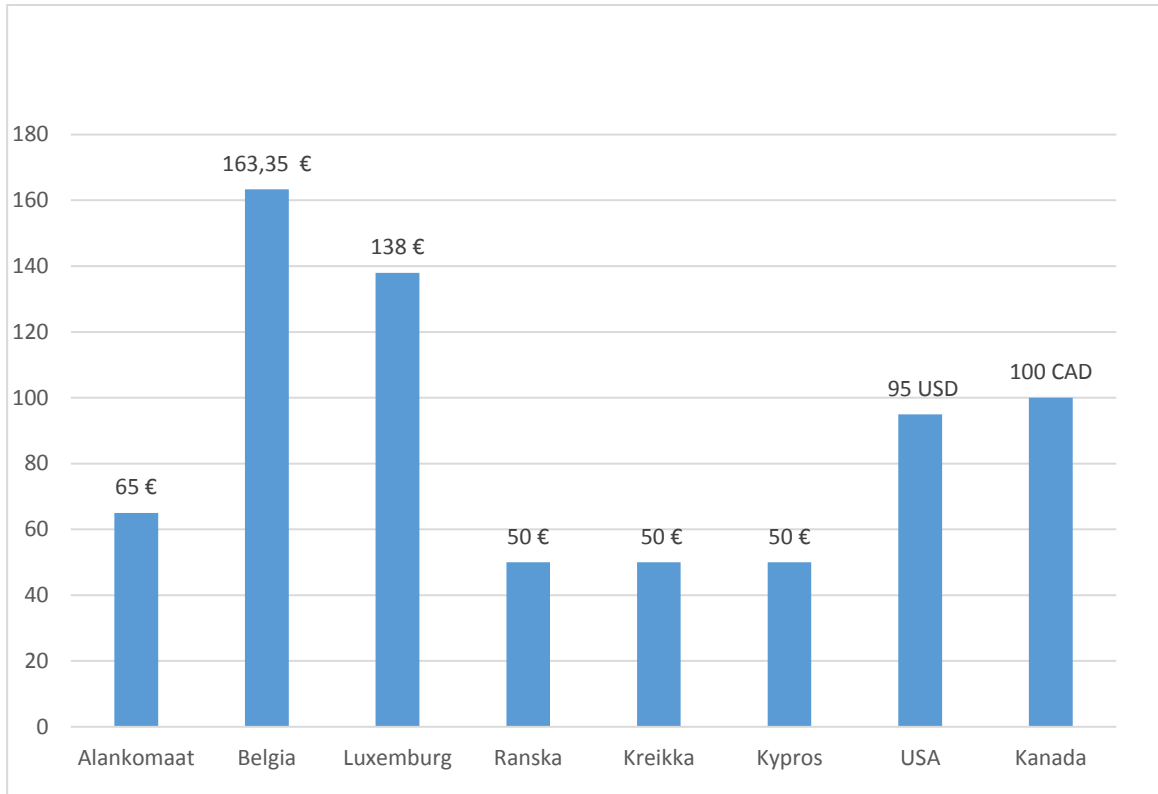
kanssa sopimukset. Pohjois-Karjalan kärjäoikeudessa käännös- ja tulkkausasiat hoitavat kansainvälisiä asioita hoitavat kärjäsihteerit. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

Jos kantaja saa oikeusapua, niin kärjäoikeus käännättää asiakirjat sille tarvittavalle kielelle ja käännös tapahtuu valtion varoista. Oikeusapulain (257/2002) mukaan oikeusavulla tarkoitetaan valtion varoista maksettavaa asiantuntijan apua sellaiselle henkilölle, joka tarvitsee oikeudellista apua, muttei ole kykenen siihen taloudellisesti. (1: 1 §.) Oikeusapu sisältää muun muassa oikeudellisen neuvonnan, avustamisen tuomioistuimessa ja muut tarpeelliset toimet. Ne jotka asuvat Suomessa, tai toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa ovat oikeutettuja saamaan oikeusapua. Myös henkilölle, jonka oikeudenkäynti käydään Suomessa, voi saada oikeusapua. Sitä ei kuitenkaan myönnetä yhteisölle taikka yhtiölle. (1:2 §.)

Oikeusapua haetaan erillisellä hakemuksella, jolla voidaan myöntää oikeusapua täysin korvauksetta, tai ilman omavastuusuutta. Hakemus tulee perustua hakijan taloudelliseen tilanteeseen, joka katsotaan hänen käyttämistään varoista kuukausittain. (1:3 §.) Jos kantaja ei saa oikeusapua, niin tällöin kantaja huolehtii käännöksistä omaan lukuunsa. Mikäli tiedoksiannon vastaanottaja asuu Suomessa, niin hänelle käännetetään asiakirjat valtion varoista. Jos ratkaisuun on ilmoitettu tyytymättömyyttä, niin ratkaisuun liittyvä asiakirja on toimitettava asianosaiselle 14 päivän kuluessa. Mikäli ratkaisuun ei ole saapunut valitusta, niin asiakirja tulee antaa tiedoksi 30 päivän kuluessa siitä kun ratkaisu on julistettu ja annettu. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden ohjeistus käännöksiin ja tulkkauksiin 2016.)

Pohjois-Karjalan kärjäoikeudesta ulkomaille lähtevissä asioissa ulkoasiainministeriö perii tiedoksiannosta 100 euroa ja sen lisäksi tulee mahdolliset paikalliskulut (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016). Jokaisella maalla on omat maksut. Näitä paikalliskuluja on joillakin valtioilla niin EU:n sisällä kuin myös Haagin sopimusvaltioilla ja diplomaattiviranomaisilla muissa maissa, esimerkiksi Ka-

nadan seriffit. Kuviossa 4 näkyy esimerkkejä eri maiden maksuista. Huomioitavaa on USA:n ja Kanadan eri valuutat. (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016.)

Kuvio 4. Tiedoksiantomaksujen määrä eri maihin (Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto 2016).

6 Tutkimuksen tulokset

6.1 Taustaa

Tulokset vastaavat tutkimuskysymyksiini siitä, millaisia käytännön ongelmia kansainvälisiin siviiliasioiden tiedoksiantoon liittyy. Tulokset esitetään puolistrukturoidun teemahaastattelun mukaisesti, ensin käydään läpi mitä asioita tiedoksiantoon liittyy ja lopuksi ongelmakohtia. Tutkimustuloksia voidaan pitää luotettavina, sillä haastattelut toteutettiin kyseisiä työtehtäviä tehneille kärjäsihteereille.

Vaikka haastateltavien määrä oli suppea, haastatteluissa tuli yhtäläisiä asioita esille. Koska kyse on ongelmakohtista, voi olettaa, että jokainen haastateltava on kertonut oman kokemuksensa perusteella kaikki mahdolliset hankaluudet liittyen kansainväliseen tiedoksiintoon. Ongelmakohtia pyritään huomioimaan ja poistamaan. Tutkimus pyrki selvittämään mahdollisia käytännön työssä huomattuja ongelmia. Sen takia valitsin yksilöhaastattelun. Se kertoo työn eri vaiheiden ongelmista eniten.

Tutkimus suunniteltiin teemojen mukaan ja jokainen haastateltava tiesi tulevista haastatteluista ajoissa, joten he pystyivät miettimään asiaa jo etukäteen. Yksilöidyt haastattelut mahdollistivat tekemään tarkentavia kysymyksiä, jotka osaltaan toivat tarkempaa tietoa. Tutkimustuloksissa näkyy muutamia suoria lainauksia haastateltavilta, jotka selkeyttävät ongelmakohtia.

Kansainvälinen tiedoksiinto pitää sisällään hyvin erilaisia asiakirjoja ja eri vaiheita, joten erilaisia ongelmia esiintyy myös. Oikeusministeriö toimii pääneuvonantaja ja on kansainvälinen yksikkö. Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa hoitaa kansainvälisistä tiedoksiintoa laamanni ja kolme kansainvälisiin asioihin perehtynyttä käräjäsihteeriä.

6.2 Tiedoksiintoon liittyviä ongelmakohtia

Haastattelussa tuli esille, että pyynnöt ovat usein puutteellisia ja esimerkiksi osoite puuttuu. Yleinen syy tälle on se, ettei kantaja tai hakija osaa etsiä osoitteita, tai sitten vastaaja ei ole ilmoittanut niitä väestötietojärjestelmään. Joskus vastaaja on muuttanut ja on hävinnyt siitä osoitteesta, joka on annettu käräjäoikeuden tietoon. Käräjäoikeus saa tästä tiedon vasta silloin, kun osoitteessa nykyisin asuva ilmoittaa, etteivät asiakirjat koske häntä. Joskus on myös epäselvyyttä yhtiöön liittyvissä asioissa siitä, kuka on laillinen yrityksen edustaja. Espanjasta tulevat asiakirjat ovat usein vaillinaisia ja ne tulevat espanjan kielellä, joten ne on ensin käännettävä.

Epätäydelliset tiedot ja lomakkeiden puutteelliset tiedot ovat yksi suurimmista ongelmista.

Haastattelussa tuli myös esille, että tiedoksiantotavoissa eri maissa hyväksytään eri tiedoksiantotavat. Esimerkiksi Englannin lain mukaan tiedoksianto tapahtuu silloin, kun asiakirja on laitettu vastaanottajalle postitse.

Tiedoksiantoon kuluva aika on yksi iso ongelma; EU:n sisäisissä tiedoksiannoissa kestää n. 1–3 kk ja joskus enemmänkin. Tätä eivät kaikki hakijat huomioi, tai eivät ole tutkineet ja Pohjois-Karjalan kärjäoikeuteen saattaakin tulla tiedoksiannettavaksi asiakirja Englantiin ja siihen on annettu vain viikko aikaa. Määräajat tuovatkin kiireen tunteen kv-sihteereille, jotka hoitavat kansainvälisiä asioita istuntojen ja muiden kärjäsihteerien tehtävien ohessa. Osalle sihteereistä tulee suhteellisen harvoin kansainvälisiä asioita ja jokainen asia on erilainen. Täytyy siis olla aikaa etsiä ja miettiä kuinka asiassa edetään.

Jokainen EY-asetus ja artiklat tulee tutkia juttukohtaisesti tarkkaan, ennen kuin asia voidaan siirtää tiedoksiantoon. Tämä on osasyynä tiedoksiannon viivästymiseen.

Yksi havainto ongelmista oli myös se, että asetusten lisäksi tulee selvittää tiedoksiantomaksut, eli ottavatko vastaanottajamaan viranomaiset maksun tiedoksiannosta. Lisäksi joka kerta täytyy tarkistaa onko hakijalla julkinen oikeusapu. Yhteydenottoja kantajaan tai hakijaan tulee monista eri asioista. Saatetaan pyytää lisäselvitystä, ilmoitetaan käsittelyajan pituudesta ja ilmoitetaan maksuista joita pyytää. Kaikki lisäyhteydenotot vielä tuovat osaltaan lisää työtä ja pidentävät tiedoksiantoaikaa.

Erikoistapauksissa, usein diplomaattista tietä lähtevät tiedoksiannot, ovat vaikeita. On olemassa valtioita, joissa oikeusjärjestelmä ei toimi, eikä tiedoksiantoa edes kannata yrittää diplomaattista tietä.

Harvinaiset kielet ovat yksi ongelmakohta. Niiden tarvittavuus on kasvanut mitä todennäköisimmin maahanmuuttajien kautta. Lisäksi harvinaisissa kielissä on

erikseen omat murteensa, jotka pitää selvittää. Esimerkiksi kaikki arabiankielen tulkit eivät osaa puhua samaa murretta kuin asianosainen.

Eri maiden kielten erikoiset ja harvinaiset murteet ovat yksi ongelma-kohta, sillä niille ei välttämättä löydy tulkkia helposti.

Haastateltavilta kysyttiin myös mielipiteitä millainen tulevaisuuden näkymä kansainvälisellä tiedoksiannolla tulee olemaan. Yhtenäinen kanta oli, että asiat tulevat mitä todennäköisimmin kasvamaan ja sähköistyminen on yhä enemmän läsnä mm. videokuuntelussa sekä tulkkien ja käännöksiä tilauksessa. Tulkkaus- ja käännöstyössä toisi ehkä helpotusta se, että tulkki voisi olla videon välityksellä. Sihteereillä on paljon muuta työtä. Kansainväliset asiat tarvitsevat suhteessa enemmän aikaa ja myös kielitaidon puute koettiin osana hankaluutena.

Tutkimuksessa tuli esille, että koulutuksia esiintyy kansainvälisistä asioista harvoin ja niitä toivottaisiin enemmän. Tietoa löytyy Intranetin sivuilta, mutta kaivattaisiin selkeää ohjekansiota tms. jossa kerrottaisiin yksityiskohtaisemmin ja käytännönläheisemmin miten missäkin asiassa toimitaan. Käräjäoikeuden sisällä pidettäviä kokouksia ja keskusteluja on koettu olevan tarpeeksi, mutta niiden järjestely vaatii jokaiselta osansa. Vanhimmalla kärjäsihteerillä on vuosien kokemus kansainvälisestä työstä ja hän on kouluttanut ja pyrkinyt siirtämään vanhaa tietoa uusille, vähemmän kansainvälisiä asioita hoitaville sihteereille. Ns. harmaa tieto on siirtynyt hyvin kokeneemmalta sihteeriltä, mutta aikaa vaadittaisiin vielä enemmän, sillä asiat ovat vaativia ja vanhempi sihteeri jää eläkkeelle lähivuosina.

Yksi tutkimuksessa tullut havainto oli myös, että aikaisemmin työnjako oli keskitetty pitkälti tälle sihteerille. Syksystä 2016 alkoi uusi työnjako, jossa kahdelle muulle sihteerille alettiin jakaa tasaisesti tulleita kansainvälisiä asioita. Hankaluu- den tuo se, että sihteereillä on hoidettavanaan kaikki muutkin kärjäsihteerin tehtävät ja esimerkiksi istunnot vievät aikaa. Monesti aika tulee vastaan ja se tuo osanaan lisää painetta tekemiseen. Työvaiheet vaativat paljon järjestelyjä, jotta kaikki hoidetaan ajallaan ja toimivasti.

Ongelma-alueena ovat myös tiedoksiantomaksut eri maihin. Esimerkiksi mainittakoon Yhdysvallat ja Kanada, joihin maksut suoritetaan eri tavoin. Lisäksi valuutat vaihtelevat euroon nähden eli maksuista, jotka valtion/hakijan on maksettava, tulee erisuuruisia. Jokaisen tiedoksiannon kohdalla tulee tutkia myös minkälaiset maksut niihin kuuluvat ja tuleeko maksut lähettää etukäteen. Kieli- ja tulkkaukspalveluiden tilaus ja käyttäminen koetaan toimivana, ja ne ovatkin kahden haastateltavan lainkäytön kärjäsihteerin eniten tekemiä tehtäviä.

7 Pohdinta

Aiheeseen liittyvä teoria on laajaa ja sitä löytyy monesta eri lähteestä. Lait ja säädökset ovat samantyyllisiä ja osittain päällekkäisiä ja kärjäsihteerin tulee ottaa jokaisessa vaiheessa selvää, mikä sopimus pätee ja miten eri lakipykälät vaikuttavat. Kuten esimerkkitapauksessa, jossa annettiin tiedoksiantoa Saudi-Arabiaan, kärjäsihteerin teki monta eri vaihetta ennen kuin tiedoksianto oli annettu.

Siviiliasioiden tiedoksianto kansainvälisellä tasolla on laaja tehtäväkokonaisuus. Siviiliasiat voivat olla hyvinkin erilaisia ja jokainen uusi asia vaatii perusteellisen tutkimisen ennen varsinaista toimintaa. Asioita saapuu ja lähetetään moniin maihin, niin naapurivaltioihin kuin esimerkiksi kauas Saudi Arabiaankin. Eri maissa on omat käytännöt ja eri sopimukset, joiden mukaan toimitaan. On itsestään selvää, että erikoisimpiin maihin lähetettäviin tiedoksiantoihin menee enemmän aikaa. Sopimuksia ja säännöksiä on monia. Esimerkiksi EU-säännöksiä on paljon ja ne tulee tutkia artikla artiklalta ja tämä työ on myös aikaa vievää. Lisäksi erikoiset kielet ja niiden murteet tuovat ongelmansa tulkkien löytämisessä.

Tiedoksi annettavien siviiliasioiden määrä kasvaa koko ajan. Kansainvälisiä tiedoksiantoon liittyviä asiakirjoja ja oikeusapupyynnöjä lähtee Pohjois-Karjalan kärjäoikeudesta useisiin maihin. Kuten kuvioista 3. näkee, vuosina 2008–2016 Pohjois-Karjalan kärjäoikeuteen saapuneiden siviiliasiakirjojen määrä on kasvanut moninkertaisesti, mikä osaltaan todistaakin tämän. Asioita on vireillä samaan

aikaan useampaan maahan, kuten kuvio 1. osoittaa. Suomen kansainvälistyminen on varsinkin lähivuosina kasvanut muun muassa maahanmuuttoaallon myötä. Henkilöitä tuli kauempaa mm. Lähi-idän maista, joissa kieli ja tavat poikkeavat paljonkin. Kun maahanmuuttajia tulee Suomeen, myös siviiliasioiden tiedoksiantojen määrä todennäköisesti kasvaa.

Tiedoksianto on monivaiheista toimintaa, joka vaatii sekä ammattitaitoista väkeä että aikaa. Henkilökuntaa tulee olla tarpeeksi, jotta työnjako toteutuu tasaisesti ja asiat eivät kasaannu. Perehdytys tulee olla kattavaa, sillä asiat ovat monimutkaisia ja jokaiseen liittyy omat säännökset ja asetukset. On aikaa vievää tutkia jokainen tuleva ja lähtevä tiedoksianto ja miettiä mitkä säännökset siihen pätevät, kuinka saadaan käännökset ja mahdolliset tulkkaukset. Esimerkiksi diplomaatti- ja konsulitietä menevät tiedoksiannot kestävät kauan ja yli vuoden kestävä tiedoksianto ei ole toimivinta. Lisäksi kyseisen menetelmän tiedoksiannot ovat vaikeita, sillä maat eivät välttämättä tee yhteistyötä Suomen kanssa.

Haastatteluista selvisi, että käytännöt vaihtelevat kohdemaan mukaan. Ongelmia tuli työvaiheissa esille useampia, ja niihin vaadittaisiin aikaa ja opastusta. Käräjäsihteereille suunnattuihin koulutuksiin voisi lisätä kansainvälisiin asioihin liittyviä osuuksia, tai pitää vain niihin liittyvää koulutusta. Työpaikan sisällä koulutuksia on koettu olevan tarpeeksi, mutta mitä enemmän niitä olisi, sitä enemmän tieto liikkuisi.

Pohjois-Karjalan käräjäoikeudessa kansainvälinentiedoksianto on organisoitu vastaavalle tuomarille ja kolmelle kv-käräjäsihteerille. Kokouksia ja perehdytyksiä pidetään tarpeen mukaan ja tietyin aikaväleihin, sekä jokainen saa apua tarvittaessa. Ongelmana on ollut työnjaon muuttuminen, sillä henkilöstöä jää lähitulevaisuudessa eläkkeelle ja uusia jatkajia pitäisi löytää, perehdyttää ja ohjastaa vaativaan työhön. Opas tai muu ohjauskansion tapainen voisi olla yksi helpottava työväline tiedon siirtoon kokeneemmalta sihteeriltä nuoremmille. Oikean tiedon löytäminen Intranetistä tai oikeusportaalista voi olla vaikeaa. Oikeusministeriö järjestää kansainvälisten asioiden koulutusta, mutta tätä koulutusta on vähän.

Uudet ohjelmat ja käytännöt lisäävät tarvittavan opastuksen ja neuvonnan antamista. Osalle pelkästään tietokoneella ja Internetissä työskenteleminen on uutta ja tiedon etsiminen on hankalaa. Nuorille innovatiivisuus on jollain tavalla helpompaa, sillä koulutus esimerkiksi ammattikorkeakoulussa tapahtuu nykyisin suurimalta osalta ajasta tietokoneen välityksellä. Jatkuva muutos kohti sähköisyyttä näkyy myös Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden toiminnassa. 1.10.2016 oikeusministeriö antoi tiedotteen, jossa kerrottiin, että Kieku-ohjelman myötä paperimaksujen lähettämisestä luovutaan (Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto 2016). Tutkimuksessakin tuli esille, monet asiat menevät kohti sähköisyyttä. Asioiden hoitamisen siirtyminen sähköiseen menettelyyn nopeuttaa tiedoksiintojen kulkua ja esimerkiksi tulkkien ja asianosaisten kuuleminen istunnoissa helpottuu sähköisten laitteiden ansiosta. On hyvä, että arkistot siirtyvät tietokoneisiin, sillä vuosien mittaan arkistot keräävät paljon tilaa vieviä kansioita. Lisäksi tietokoneella työskentely on tehokkaampaa, sillä asiakirjat löytyvät helpommin ja nopeammin.

Työ on sekä lainopillinen että laadullinen tutkimus ja tuo eri näkökulmia tutkimuskysymyksiin. Se tuo esille tämän hetkisen lainsäädännön, joka koskee siviiliasioiden kansainvälistä tiedoksiantoa ja kuinka sitä sovelletaan. Sain työhöni hyvin materiaalia Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkistosta. Sain koottua niistä materiaaleista kuvioita, jotka havainnollistavat lukijalle aihetta paremmin. Lisäksi haastattelujen kautta sain työhöni tietoa kansainväliseen tiedoksiantoon liittyviä käytännönongelmia, joita ei muuten voisi tietää. Tutkimustuloksissa ilmenee kansainvälisiin asioihin perehtyneiden käräjäsihteereiden näkemys siviiliasioiden kansainvälisestä tiedoksiannosta. Haastateltavat osasivat kertoa omasta työkokemuksestaan ja sitä kautta havaituista ongelmakohdista. Haastateltavista yhdellä on monen vuoden kokemus kansainvälisistä asioista ja kahdella huomattavasti vähemmän. Eri työkokemukset ja muut työtehtävät toivat hyvin esille erilaisia näkemyksiä samoista asioista.

Tutkimuksessa käytetyt lähteet on valittu lähdekriittisesti ja pääsääntöisesti lähteet ovat lakeja, säädöksiä, hallituksen esityksiä, Pohjois-Karjalan käräjäoikeuden arkisto ja Oikeusministeriön Intranet-sivut. Kirjallisuutta on käytetty myös, ja kirjat on valittu tarkkaan työtä koskeviin. Kaikki lainatut tekstit ovat merkitty asiaan

kuuluvalla tavalla ja lähdeluettelosta näkee täyden luettelon käyttämäni lähteistä.

Tutkimus kohdistuu vain yhteen käräjäoikeuteen tuleviin ja sieltä lähteviin siviili-asioihin sekä mahdollisiin ongelmakohtiin. Se antaa pintatietoa tiedoksiannoista ulkomaille ja kertoo siihen liittyvistä mahdollisista ongelmista käytännön työssä. Aihetta voisi tutkia jatkossa yksityiskohtaisemmin ja panostaa siihen, miten käytännössä asioita käsitellään tuomioistuimessa. Esimerkiksi voisi tehdä oppaan, tai perehdytyskansion sihteereille liittyen käytännöntyönvaiheisiin. Opas tai perehdytyskansion auttaisi varmasti osassa haastatteluissa esiin tulleisiin ongelmiin. Sähköisten menettelytapojen lisääntyessä tiedoksiantomenettelytkin tulevat varmasti muuttumaan ja se tuo uusia haasteita.

Lähteet

- Euroopan oikeusportaali. 2016. Asiakirjojen tiedoksianto. https://e-justice.europa.eu/content_serving_documents-373-fi.do. 18.5.2016
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1393/2007 oikeudenkäynti- ja muiden asiakirjojen tiedoksiannosta jäsenvaltioissa siviili- ja kauppaoikeudellisissa asioissa.
- Frände, D., Havansi, E., Helenius D., Koulu, R., Lappalainen, J., Lindfors, H., Niemi, J., Rautio, J. & Virolainen, J. 2012. Prosessioikeus, Oikeuden perusteokset. 4., uudistettu painos. Helsinki: Sanoma Pro Oy
- Haastemieslaki 505/1986
- HE 16/1990 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäymiskaaren sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta.
- HE 123/2009 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain muuttamisesta.
- HE 216/2014 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi kansainvälisestä oikeusavusta sekä tuomioiden tunnustamisesta ja täytäntöönpanosta siviili- ja kauppaoikeuden alalla sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- Husa J., Mutanen A. & Pohjolainen T. 2001. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Talentum
- Johansson, S. 2002. Kansainvälisen siviiliprosessioikeuden käsikirja. Helsinki: Talentum
- Jokela, A. 2002. Oikeudenkäynti ||. Helsinki: Talentum Media Oy
- KKO 2006:28
- KKO 2011:40
- Koulu, R. 2003. Kansainvälinen prosessioikeus pääpiirteittäin. Vantaa: WSOY
- Leppänen, S. 2009. Ulkomainen tiedoksianto riita-asioissa ja erityisesti postitiedoksiannon käyttäminen. https://oikeus.fi/hovioikeudet/helsinginhovioikeus/material/attachments/oikeus_hovioikeudet_helsinginhovioikeus/julkaisut/painetutjulkaisut/uusikirjoituksiakansainvalisenoikeus-avunalueelta2009/HPePKSkcZ/Kirjoituksia_kansainvalisen_oikeus-avun_alueelta_2009.pdf. 22.7.2016
- Linna, T. 2012. Prosessioikeuden oppikirja. Helsinki: Talentum
- Neuvoston direktiivi 2002/8/EY. <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/FI/TXT/HTML/?uri=CELEX:32003L0008&from=EN>. 2.6.2016
- Oikeudenkäymiskaari 4/1734
- Oikeusapulaki 257/2002
- Oikeusministeriö 2016a. Kansainvälinen oikeusapu. <http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kansainvalisetjaeu-asiat/kansainvalinenoikeusapu.html>. 8.9.2016
- Oikeusministeriö 2012. Siviiliasiat. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kansainvalisetjaeu-asiat/kansainvalinenoikeusapu/siviiliasiat.html>. 9.9.2016
- Oikeusministeriö 2013. Tiedoksianto. <http://oikeusministerio.fi/fi/index/toimintajatavoitteet/kansainvalisetjaeu-asiat/kansainvalinenoikeusapu/siviiliasiat/tiedoksianto.html>. 14.9.2016
- Oikeusministeriö 2014. Pohjoismaat. Oikeusministeriön Intranetsivut. https://intranet.om.fi/yleiset_tuomioistuimet/pohjois_karjalan_karajaoikeus/kv-asiat/siviiliasiat/2.tiedoksiannot/e.pohjoismaat.html.stx. 22.7.2016

- Oikeusministeriö 2015. Muut valtiot. Oikeusministeriön Intranetsivut. https://intranet.om.fi/yleiset_tuomioistuimet/pohjois_karjalan__karajaoikeus/kv-asiat/siviiliasiat/2.tiedoksiannot/h.muutvaltiot.html.stx. 22.7.2016
- Oikeusministeriö 2016b. Haag-valtiot. Oikeusministeriön Intranetsivut. https://intranet.om.fi/yleiset_tuomioistuimet/pohjois_karjalan__karajaoikeus/kv-asiat/siviiliasiat/2.tiedoksiannot/g.haag1965-valtiot.html.stx. 22.7.2016
- Oikeusministeriön kansainvälisen toiminnan strategia vuosille 2013–2017. Toiminta ja hallinto 46/2012. http://www.oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1354108671645/Files/KV-toiminnan_strategia_2013-2017.pdf. 1.6.2016
- Oikeusministeriön muistio 27.1.2016. Euroopan oikeudellisen verkoston (siviili- ja kauppaoikeudelliset asiat) kansallisen toiminnan kehittäminen. Pohjois-Karjalan kärjäoikeus.
- Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden arkisto. 2016
- Pohjois-Karjalan kärjäoikeuden ohjeistus käännöksiin ja tulkkauksiin 2016 sekä eräiden muiden lakien tiedoksiantoa riita-asioissa koskevien säännösten muuttamisesta. Pohjois-Karjalan kärjäoikeus.
- Tiilikainen, T., Helander, P. & Heliskoski, J. 2005. Euroopan perustuslaki. Helsinki: Edita Prima Oy
- Tolvanen, M. 2015. Prosessioikeuden perusteet. Turku: Painosalama Oy
- Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. 4., uudistettu painos. Jyväskylä: PS-kustannus.